

Ağır Roman

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Geç 1980'ler ve erken 1990'lar Türkiye'nin kültür yaşamında ilginç oluşumlara tanıklık etmiştir. Aynı dönemin siyasal, toplumsal ve iktisadi alanlarında orta-

taya çıkan gelişmelere koşut olarak özellikle edebiyat alanında benzeri daha önce görülmemiş bir değişim öne gelmiştir. Cumhuriyet döneminin başlangıcından 1980'lere gelene değin ortaya koyulan ürünler elbette kendi içlerinde önemli ayrımlar göstermiştir. Gene de bir bütün olarak bakıldığında bu dönemin edebiyatı, bütün 1. Yeni, 2. Yeni benzeri ayrımlara, Nazım Hikmet, Attila İlhan, Ece Ayhan gibi daha ayrıksı adlara karşın ortak bir paydanın üstünde yükselmiştir. Zorlamalar, dönüştürümler, çatlamlar olsa da bu dönemin edebiyatı 'verili' denebilecek bir dilin içinden üretilmiştir.

Dilde yaşanan büyük kopuşla birlikte toplumun belleği geniş ölçüde ortadan kaldırıldığı gibi bu çıkış, kurulmak istenen yeni kimliğin en önemli belirleyicisi haline gelmiştir. Yeni harflerle birlikte düşünüldüğünde, ama daha da önemlisi yeni dille birlikte ele alındığında, toplum çok merkezi bir tercihin etrafında kurulmaya başlanmıştır.

Edebiyat, varlık nedeninin bir uzantısı olarak bir tür karşı çıkma, bir başkaldırı olarak tanımlansa da Türkiye'de özellikle bu dönemde böylesi bir anlayışı geliştirmekten uzak durmuştur. Zaman, mekân, kimlik, benlik gibi kavramlar cılız bazı seslerin dışında genel kabulün içinde kurulmaya çalışılmıştır. Romanların, öykülerin kuşattığı kimlik, temellendirdiği tartışma, geliştirdiği irdeleme en fazlasında parçalanmış, yarılmış bir usun ve benliğin izini sürmüştür. Yeni bir tanıyı geliştirmek, yeni bir sesi duyurmak istememiştir.

1980'lerden başlayarak ortaya çıkan yeni oluşumlar ise bu sistemi parçalamanın gerekli altyapısını hazırlamıştır. Kitle iletişim araçlarının devreye girmesi ve etkinleşmesiyle toplum hızla dışarıya açılmış, televizyon kanallarının çoğalmasıyla 'sansür' fiili bir durum olmaktan çıkmış, özellikle Sovyetler Birliği'nde telaffuz edilen 'glasnost' ve 'perestroyka' politikaları sonucu, Türkiye, bulunduğu coğrafi konumun da itişiyile, farklı kültürleri bir arada bulmaya başlamıştır. O arada post-modern söylemin ilk örnekleri ideolojilerin, her şeyin anahtarını içeren büyük anlatıların sonunu duyurmuş, tarihin yerine coğrafyayı, zamanın yerine mekânı ika me etmeye çalışmıştır. Tekilliğin yerini çoğunluk, nesnenin yerini özne almaya kolmuştur.

Bu oluşumlar edebiyata da yansımış ve Türkiye'de, kıyıda kenarda kalmış birkaç örneğin dışında, var olan ahlak anlayışına, kurulu düzene, mevcut iktidar ilişkilerine cepheden karşı çıkan, başkaldıran yeni bir yaklaşım gelişmiştir. Benlik, özne / İlik gibi kavramlar, saklanması gerek duyulmayan bir cinsellik, önerilen ve farklı bir ahlak anlayışı ile birlikte dışa vurulmuştur. En önemlisi, bütün bunlar yeni, hatta özgün bir dille ifade edilmiştir. Küçük İskender şiirde, Metin Kaçan romanda, Metin Üstündağ, Can Barslan gülmecenin, dilin, şiirin kesiştiği bir noktada bu oluşuma katılmışlardır. Can Yücel ve gene Ece Ayhan eski kuşağın yeni solukları olarak bu gelişimin ardında durmuşlardır. Bu edebiyatı, örnekleri elbette Batı'da çok daha erken tarihlerde ortaya çıkmış olan 'yeraltı edebiyatı' diye nitelendirmekte bir sakınca olmasa gerekir.

Şimdi sinemalarda gösterilen, Türk sinemasına ciddi bir katkı getiren 'Ağır Roman' bu sürecin bir başka düzleme, görselliğe yansımadır. 'Ağır Roman'ı salt ve herhangi bir film olarak algılamaktan çok onu böyle bir eşikten görmek yararlı olacaktır. Kuşkusuz, bir film onun senaristinin olmaktan çok kesin olarak yönetmenidir. 'Ağır Roman'ın yönetmeni bu damardan gelmiş, o kültürel oluşuma 'içerden' katkıda bulunan bir isim değildir. Fakat, senaryonun Müjde Ar'la birlikte Metin Kaçan'ın elinde çıkmış olması böyle bir tercihin ağırlığına işaret etmektedir. Kaldı ki, film 'gösterdiği' birçok imgeyle, ortaya koyduğu genel anlayışla bu süreci tamamlamak istemektedir.

'Ağır Roman', belki bütünüyle öylesi bir seçimin filmi olabilirdi. Küçük İskender'in bir şair olarak bu filmde üstlendiği rolle yer alması neyin temellendirilmek istendiğini çok açık bir biçimde ortaya koyarken, daha da 'marjinalleştirilmiş' bir yaklaşım, bir kült filminin oluşumuna büsbütün olanak sağlayabilirdi. Her şeye karşın, 'Ağır Roman', kendisi ve kaynağı itibarıyla Türkiye'de hiç olmayan bir metafizikten, kurulması gereken 'pathofiziğe', kimlikten benliğe, benlikten özneye geçmeyi öngören yeni bir kültür oluşumunun tok seslerinden birisidir.